

بررسی ادله حجیت علم قاضی از دیدگاه فقهای شیعه

حسین آژ^۱

۱- کارشناس ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، گرایش فقه و مبانی حقوق، پیام نور مرکز قم

خلاصه

در عصر حاضر جرائم بسیاری اتفاق می افتد که صحنه جرم را کسی مشاهده نکرده و قضات برای کشف حقیقت اقدام به جمع آوری مستندات و قرائن و شواهدی می نمایند که سابقا و در زمان حضور معصوم(ع) هیچ کدام از منابع جمع آوری و ثبت و ضبط اینگونه شواهد وجود خارجی نداشته است. آیا نتایج حاصل از آزمایشهای پیشرفته ژنتیکی، خون ...، و فیلمهای ضبط شده توسط دوربین ها و نتایج مراکز انگشت نگاری و بسیاری دیگر از کشفیات جدید که می تواند کمک شایانی در جهت کشف حقایق مربوط به پرونده های حقوقی و جنایی نماید، می تواند مستند قابل اعتمادی برای صدور حکم قرار گیرد؟ جایگاه فقهی و مبانی فقهی استناد به این گونه مستندات چیست؟ آیا علم حاصل از اینگونه شواهد نزد قاضی می تواند مستند صدور حکم قرار گیرد؟ مشهور فقهای شیعه علم قاضی را که حاصل از مشاهده عینی و یا شواهد حسی و اطمینان آور است را حجت دانسته و دلایل مختلفی از آیات و روایات را جهت اثبات مدعی خود بیان داشته که در این تحقیق اهم ادله موافقان حجیت علم قاضی و مهمترین اشکالات وارده مورد نقد و بررسی قرار گرفته است که براساس این بررسی ها، علم قاضی از دیدگاه آیات و روایات مورد پذیرش قرار گرفته و بعنوان یکی از ادله اثبات دعوا در کتب فقهی بزرگان فقه امامیه و در قانون مجازات اسلامی جمهوری اسلامی ایران مورد قبول واقع شده است.

کلمات کلیدی: حجیت، ادله، علم قاضی، شیعه، فقها

مقدمه

بافزایش شتاب پیشرفتهای عظیم علمی جوامع در قرنهای اخیر و ورود تکنولوژی در زندگی روزمره مردم، موضوعات جدید و مختلفی به عرصه علمی مباحث فقهی و حقوقی راه یافتند که مسیر تحقیق و کاوش در متون و منابع دینی با نگاهی نو و پرسشگریانه و بمنظور یافتن جایگاه واقعی موضوعات و پدیده های جدید در نظام فقهی و حقوقی اسلام را فرا روی پژوهشگران این عرصه گشود تا راه تکامل و پویایی فقه اسلامی همچنان با شتاب و تحرک ذاتی خود مسیر تکامل و به تعبیری روشنتر و دقیقتر مسیر طلوع و ظهور خود را طی نماید چراکه دین اسلام دینی است کامل و هراچه که بشر برای دین خود به آن محتاج و نیازمند باشد لزوما در منابع معتبر اسلامی اشاره ای به آن شده است که وظیفه عالمان و اندیشمندان کشف و بیان آن است.

از جمله این موضوعات اعتبار علم قاضی در اثبات دعاوی حقوقی و کیفری در سایه اطلاعاتی است که از طریق تجهیزات و تکنولوژی های روز دنیا به دست می آید. امروزه برای شناسایی نسب افراد، مراکز علمی با بهره گیری از آزمایشهای ژنتیکی و همچنین برای شناسایی سرنخ ها در جرائم جنایی از طریق انجام انگشت نگاری معلومات و اطلاعاتی را در اختیار قضات دادگستری ها قرار می دهند که بررسی فقهی و اعتبار سنجی داده های حاصله از این طریق یکی از موضوعات مهم بسیاری از مقالات علمی و پایان نامه های حقوقی در سالهای اخیر بوده است. لذا این نوشتار در راستای تحقیق درباره اعتبار و حجیت علم قاضی با محوریت علم حاصل از تحقیقات علمی و تجربی، به بررسی متون دینی و بیان دیدگاه فقهای شیعه و همچنین قوانین حقوقی جمهوری اسلامی ایران می پردازد.